

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Concordia. Pia Et Vnanimi Consensv repetita Confessio
fidei & doctrinæ Electorum, Principvm Et Ordinvm Imperii,
atq[ue] eorundem Theologorum, qui Augustanam
Confessionem amplectuntur**

Lipsiæ, 1606

Præceptvm III. Memento, vt diem Sabbati sanctifices.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35443

dem nobis quoque balbutiendum fuit. Ita quidem
 diuini nominis abusum præcauimus, & rectum vsum
 tradidimus, qui non tantum in verbis, verum multo
 magis in exercitio & vita debet consistere, vt sciamus
 hunc Deo summe placere, quem etiam tam munifice
 remuneraturus est, quam horrendè in abusum sui no-
 minis animaduersurus est.

PRÆCEPTVM III.

Memento, vt diem Sabbati sanctifices.

Sabbatum ab Hebraica dictione, Sabbath, nomina-
 tum est, quod proprie feriari, hoc est, a labore o-
 tiosum esse significat. Hinc dicere solemus, feriari
 seu vacare a labore, & Sabbatum sanctificare. Iam De-
 us in veteri testamento diem septimum elegit, eun-
 demq; ferijs & otio destinavit, & præ omnibus alijs
 sanctificandum præcepit. Eius itaq; externæ quietis
 gratia, Iudæis hoc præceptum constitutum est, vt ab ex-
 ternis & manuarijs operibus quiescentes, indulgerent
 otio, quo & homines & pecora, alterna quadam reque
 vires repararent, neq; assiduo labore debilitati ablu-
 merentur. Quanquam postea nimis arctè suas ferias
 colebant, ac vehementer ijs abutebantur adeò, vt in
 Christo quoque ea opera damnarent & calumniaren-
 tur, quæ ipsi quoq; diebus festis faciebant, vt passim
 legitur in Euangelio. Quasi verò hæc esset huius præ-
 cepti perfecta completio, si nullum prorsus externum
 opus manibus conficeretur, cum tamen eius hæc nun-
 quam fuerit sententia, sed potius hæc, vt diem festum
 siue Sabbatum sanctificarent, quemadmodum in se-
 quentibus latius audituri sumus.

*Sabbatum
quid.*

Quamobrem hoc præceptum, quantum ad externum
 & crassum illum sensum attinet, ad nos Christianos nõ
 pertinet. Est enim externa quædam res, sicut omnes

*Externa
obserua-
tio Sab-*

*hanc non per-
tinet ad
Christia-
nos.*

*Cur Sab-
batum etiam
Christia-
nis seruan-
dum.*

*Observatio
dierum non
est necessa-
ria.*

*Sensus ho-
ius prae-
cepti.*

aliae veteris Testamenti constitutiones, certis quibusdam ritibus, personis, temporibus & locis destinatae, quae omnes iam per Christum liberae factae sunt.

Ceterum, ut hinc Christianum aliquem intellegendum hauriamus pro simplicibus, quidam Deus hoc praecipit a nobis exigat, ita habet: Nos dies festos celebrare, non propter intelligentes & eruditos; Christiano hi enim nihil opus habent feriis, verum primo etiam corporalis cuiusdam causae & necessitatis gratia, quae & natura docet & exigit, nimirum, communis multitudinis gratia, seruatorum, ancillarum, qui per totam hebdomadam laboribus seruiunt, ut & ipsi diem habeant, qua ab operibus respirantes, semet ex labore reficiant, & corpora fessa quiete firmare queant.

Deinde eam ob rem potissimum, ut die Sabbati, quando alias ei rei vacare non licet, otium & tempus sumatur cultui diuino seruiendi: ita, ut conueniamus ad audiendum & tractandum Dei verbum, ac deinceps Deum Hymnis, Psalmis, Canticis & precibus laudemus.

Sed hoc, inquam, apud nos non perinde certis temporibus, sicut apud Iudaeos alligatum est, ut ei rei hic aut ille dictus aut praestitutus sit: nullus enim dies altero est melior aut praestantior: verum haec quidem quotidie fieri debebant, sed quando multitudo praepedita negotijs interesse nequeat, ad minimum vnus aliquis dies per hebdomadam huic rei seruiendae eligendus est. Porro autem, cum a maioribus nostris ad hoc diei Dominica ordinata sit: non est immutanda temere haec innoxia veterum consuetudo iam recepta, ut vnus nimis & consentiens ordo consistat, ne quis sua necessaria inuolutione conturbet omnia.

Huius ergo praecipiti hic simplex sensus est, quando alias dies festos agimus, ut hasce ferias verbo Dei discendo destinemus, ita, ut earundem dierum propriam

munus sit, officium concionandi, & hoc iuuentutis & multitudinis instituendæ gratia. Neq; tamen tam arctè & superstitiosè colantur ferix, vt earum gratia labores, qui vitari & intermitteri non possunt, interdiciantur.

Quare interrogatus, quid sit, Sabbatum sanctifices? Responde: Sabbatum sanctificare, idem est, quod Sabbatum sanctum habere. Quid ergo est, Sabbatum sanctum habere? Nihil aliud, quam sanctis verbis, operibus, & vitæ vacare. Siquidem hic dies pro se non opus habet sanctificatione, iam enim inde ab initio creationis à suo conditore sanctificatus est. Hoc autem Deus à te contendit, vt tibi sit sanctus. Ita fit, vt tui gratia sanctus aut prophanus reddatur, quatenus tu in eo sanctis aut prophanis operibus vacaueris. In quo ergò Sabbati sanctificatio fita est? Sanè profectò non in hoc, vt post fornacem compressis (quod aiunt) manibus sed eas, aut nullum externum opus opereris, aut corona florea caput cingas, aut vestitu splendidiore te exornes; sed, vt dictum est, verbum Dei tractes, inq; eodem emendata in melius vita, temet exerceas.

Et profectò nobis Christianis subinde tales agenda essent ferix, tantumq; sacris rebus vacandum & incumbendum, hoc est, quotidie verbum Dei exercendum, & in ore ac corde ferendum. Verùm, quia non omnibus, vt diximus, & tempus & ocium suppetit, certis aliquot per hebdomadam horis pro iuuentute, aut ad minimum die quopiam pro tota Ecclesia vtamur oportet, vt tantum huic rei intenti simus, neq; aliud, quam Decem præcepta, Symbolum fidei, & Orationem Dominicam exponendam & discendam proponamus, atq; ita totam hanc vitam nostram ad diuinorum verborum amissim & regulam instituamus. Quocunq; ergo tempore ista communi & vnanimi consensu tractantur & exercentur, ibi profectò rectum celebratur Sabbatum

*Quid sit,
Sabbatum
sanctifica-
re.*

*Quando
Sabbatum
rectè san-
tificetur.*

Sin non, neque Christianorum Sabbatum dicendum est. Quippe ferias & ocium agere nō dixerunt etiam illi qui à Christo omnīq; pietate sunt alienissimi. Quod admodum videmus, totum illud examen, & ociositas mollem turbam religiosorum nostrorum, qui quotidie in templis stantes cantillant & strenuè rīnuntant, & vociferantur, sed nullum sanctificant hæc strepore vociferatione & lupino illo ululatu suo Sabbatum. Neq; enim vllum Dei verbum docent aut exerceant, sed planè diuersum & contrarium, & doctrina, & vita exprimunt.

*Verbum
Dei res
omnes san-
ctificat.*

Siquidem Dei verbum vnicum illud sacrum est, quo omnes res sacras longè lateq; sanctitate præcellit & exuperat, imò potius vnicum illud mysterium, quo omnes Christiani & scimus, & habemus. Nam tamen omnes omnium sanctorum reliquias & ossa in ætuum cumulata possideremus, aut in vniuersum omnes sacras vestes haberemus: nihil tamen inde emolumentum caperemus, aut sentiremus auxiliij. Sunt enim res mortuæ, neminem sanctificare valentes. Verum enimvero Dei verbum thesaurus ille & gaza est preciosissima, quæ omnia sanctificat, cuius adminiculo etiam ipsi sancti omnes sanctimoniam consecuti sunt. Iam quacumq; hora verbum Dei docetur, prædicatur, auditur, legitur, consideratur, aut repetitur memoria, ea huius tractatione audientis persona, dies & opus sanctificatur, non externi quidem operis gratia, sed propter verbum, quo omnes nos sancti reddimur & efficimur. Quocirca nunquam non dico, omnem vitam & opera nostra, verbi Dei ductu & auspicio gubernari debere atq; institui, si volumus hæc Deo placere & sancta esse, quod si fit, constat huius præcepti feruere efficaciam & plenitudinem.

*in
re-
Sab-*

Contra, quæcumq; res aut opera extra Dei verbum feruntur & instituuntur, hæc coram Deo profana sunt

& im

& immunda, quamlibet tandem præclara & splendida, *batum pro-*
 etiam si meris sacris diuorum reliquijs essent exornata. *phanetur.*
 Cuius generis sunt ficti atq; excogitati religiosorum
 ordines, verbum Dei prorsus ignorantes, & sanctitatem
 ex proprijs operibus quæritantes. Quare ita habe, hu-
 ius præcepti vim atque virtutem non consistere in o-
 ciando, sed in sanctificando, ita, vt hic dies præcipu-
 um aliquod sanctarum rerum exercitium habeat. Nam
 reliqui labores & exercitia propriè non dicuntur san-
 cta exercitia, nisi homo prius sanctus fuerit. Hic verò
 ea fieri debent opera, per quæ homo ipse sanctus fiat,
 id quod solum, vt dixi, verbo Dei fieri potest. Ad quod
 etiam fundata & constituta sunt certa loca, tempora,
 personæ, & totus externus Dei cultus, vt hæc propa-
 lam assiduo vsu exercitata ferueant.

Cum itaque tanti momenti sit verbum Dei, vt citra
 huius tractationem nullas ferias sanctas esse certum
 sit: scire debemus, Deum hoc præceptum seuerè at-
 que adeò seridè conseruari velle, suppliciumq; de his
 omnibus esse sumturum, quotquot verbum eius pro-
 tereuè contemnunt, aut audire & discere recusant, eo
 præsertim tempore, quod huic audiendo & discendo
 destinatum est.

Quare aduersus hoc præceptum peccant, non tan-
 tum ij, qui contumeliosis operibus abutuntur Sabba-
 to, idemque irreligiôsè profanant, vt illi, qui dediti a-
 uaritia, aut praua rapti libidine, verbum Dei non au-
 diunt, aut in tabernis vinarijs poculis ac gulæ indul-
 gentes, feriam, atque suillam vitam exigunt: verum
 etiam illi, qui perinde verbum Dei audiunt, tanquam
 fabulam quandam & commentum anile, tantum pro-
 more ac vtitata quadam consuetudine auditum acce-
 dunt, intrantes atq; exeuntes, iamq; anno elapso ne pi-
 lo doctiores aut meliores facti sit. Hactenus enim hæc
 apud homines aueterauit opinio, vt existimarent per

omnia

*Contemto-
res Verbi
Dei pu-
niri.*

*Peccata
contra ter-
tium præ-
ceptum.*

omnia satisfactum esse Sabbato, si die Dominico M^o ac Euangelium audiretur. Cæterum, verbum Dei nemo admodum requisit, quem admodum nemo quoque præstò fuit, qui illud sincerè docuisset. Iam verò posteaquam tanti thesauri facti sumus compotes, quæ maior aut amplior nullus reperiri potest, ab usum nequaquam tollimus, sed finimus quidem nobis multum prædicari, ac nos moneri sedulò, cæterum nulla gravitate, animiq; constantia & cura audimus.

*Verbum
Dei discendum.*

Scias itaque, non tantum referre, vt audias, verum multo magis etiam, vt auditum Dei verbum perdiscas & custodias. Neq; in eam venias opinionem, vt hæc tecum cogites, in tua voluntate situm esse, aut non ita multum referre, audias nec ne, sed præceptum Dei esse, qui aliquando audit à te verbi sui rationem tecum initurus est, quomodo illud didiceris, audieris, aut quam reuerenter habueris. Pari quoq; ratione oburgandi sunt illi delicati & fastidiosi spiritus, qui simul atq; vnã & alteram concionem audierunt, protinus saturi sunt, correptiq; nausea verbum fastidiunt, vt pote, qui ipsi illud probè calleant, nec egeant magistro aut doctore amplius. Hæc enim verbi Dei nausea & fastidium, ipsum illud peccatum est, quod inter mortalia peccata hætenus numeratum est, diciturque *anxia*, hoc est, socordia & tædium, odiosa profectò & damnosa pestis, qua Diabolus hoc tempore multorum perstringit pectora, vt nos oscitantes opprimat, ac verbum Dei iterum nobis clanculum subtrahat.

Propter diaboli insultum verbū assiduo discendum.

Hoc enim tibi prædictum sit, quanquam verbi diuini omnium esses scientissimus, omnesq; reliquos huius anteires cognitione & magisterio: quotidie tamen a Satanæ potestate & regno positus es, diu noctuq; non desinentis tibi machinari perniciem, vt in corde tua incredulitatem excitet, teq; malis cogitationibus aduersus priora & omnia præcepta incendat. Quan

omni

omnibus modis necessarium est, ut verbū Dei in promptu habeas, & quod dici solet, in numerato, hoc est, in corde, in ore, in auribus. Quiescente autem corde, nec verbo Dei personante, impressionem facit, ac prius, quam animaduertamus, damnum dedit. Contra, ea vis & virtus verbi est, ut, ubi seria quadam animi agitatione reuocatur in memoriam, aut auditur & tractatur, nunquam sine fructu eualescat, sed subinde noua quadam intelligentia, voluptate, ac deuotione auditorem afficiat, retineat ac excitet, pectusq; & cogitationes purificet. Neq; enim verba sunt putrida aut emortua, succo & vigore carentia, sed planè viua & efficacia. Ad hæc, si nulla alia utilitas aut necessitas ad crebrò & diligenter audiendum Dei verbum nos prouocaret, tamen hæc vna satis vehemens esse debebat, quæ meritò omnes nos excitaret, quòd verbi diuini tractatione dæmon fugatur & abigitur, & hoc præceptum impletur, Deoq; acceptius est sui verbi exercitium, quàm omnia alia splendida hypocritarum opera.

PRÆCEPTVM IV.

HAtenus tria priora præcepta didicimus, quæ erga Deum seruanda nobis tradita sunt. Primum, ut ei ex toto corde fidamus, eum per omnem vitam nostram metuamus & diligamus. Deinde, ut eius sancto nomine nequaquam ad mendacia, aut vllam aliam nequitiam tuendam abutamur, sed idem ad laudem Dei, ac utilitatem & salutem proximi, atq; etiam nostram vsurpemus. Tertio, ut diebus festis verbum Dei diligenter audiat & exerceatur, ut tota vita nostra ad eius gnomonem & regulam non discrepante amissi respondeat. Sequuntur nunc deinceps reliqua septem præcepta, quæ erga proximum nobis conseruanda sunt, quorum primum & summum hoc est:

*Repetitio
superio-
rum.*

Hono-